

Dromen van La vie de bohème.

Gerard Ceunis (1920)

In 1964 was *Vooruit* de enige Vlaamse krant die er aandacht aan besteedde: in het Engelse *Hitchin* was Gerard Ceunis overleden. Het was Johan Daisne die het in memoriam van 'Oom Gerard' schreef en het betreurde dat Vlaanderen zijn geschiedenis niet kende 'en de mannen die het heden hielpen maken'.

Er kunnen meerdere redenen aangehaald worden waarom Gerard Ceunis (1885-1964) tussen de plooiën van de Vlaamse literatuurgeschiedenis is gevallen. De belangrijkste is ongetwijfeld dat hij in 1914 zijn vaderland ontvluchtte om in Engeland fortuin te maken in de textielverkoop.

Uit het oog,
uit de literatuur-
geschiedenis.

Andere redenen

zijn een gebrek

aan originaliteit en niet in het minst

zijn tegendraadse karakter. Hij weigerde

zich de groepshabitus van zijn generatiegenoten

toe te eigenen en zette zichzelf daardoor enkele keren buitenspel.

De Gentse kuip (het oude stadscentrum) was in het begin van de 20ste eeuw het podium van een complex kluwen van intriges en vriendschappen die niet zelden de artistieke en literaire positiebepalingen beïnvloedden. Gerard Ceunis stond een aantal keer centraal in deze conflicten.

Ceunis liep tot zijn dertiende school in het Gentse Sint-Lievenscollege. Daarna ging hij aan de slag in de drukkerij waar ook zijn vader werkte. Het familieverhaal wilde dat de Ceunissen in een niet eens zo ver verleden een groot kapitaal en hun sociale status verloren hadden. In het Van Crombrughe Genootschap volgde hij cursussen Duits en in de Gentse universiteitsbibliotheek verslond hij na werktijd de toonaangevende artistieke en literaire tijdschriften. Zijn droom om kunstenaar te worden, beschreven in zijn dagboek van 1906, werd er alleen maar groter door: 'La vie de bohème is ook schandalig mooi! 'n Artisten leven – armoede – liefde declaratie op de zolderkamer – kermis vieren – en op 't laatste sterft het meisje.

De kronkelige paden van Gerard Ceunis

[Christophe Verbruggen]

Chic! 't Is toch eigenaardig dat artisten die zoo gevoelig kunnen denken soms zoo losbandig kunnen zijn, meestal een leventje leiden dat niet zeer voorbeeldig is.'

Samen met onder anderen Paul Kenis struinde Ceunis door de Gentse begijnhoven en verlaten kloosters. Hij kwam er in contact met leerlingen van de Gentse Academie die er hun intrek hadden genomen en zocht geregeld zijn heil in absint. Beeldend kunstenaar worden leek hem ook wel wat, maar eerst zou hij als schrijver naam proberen te maken. Na een kort verblijf in Duitsland vatte hij het plan op zelf een tijdschrift op te richten, de snelste manier om als auteur jezelf of een nieuw literair programma in het literaire veld te lanceren. Toen in 1907 *Vlaanderen*, de opvolger van *Van Nu en Straks*, ophield te bestaan, trachtte Ceunis met zijn tijdschrift

Paul Kenis (ca. 1911)

Paul Gustave van Hecke

Iris het hiaat te vullen. Ook *Nieuw Leven* van stadsgenoot en vriend P.G. van Hecke had die ambitie. Het verzorgd uitgegeven *Iris* ging echter snel ten onder aan een gebrek aan abonnees. De concurrentie met andere tijdschriften was genadeloos en de kernredactieleden van *Iris* hadden geen eigen financiële middelen om het blad in leven te houden.

Ceunis sloot zich aan bij het genootschap Reiner Leven in de hoop er geestesgenoten te vinden. Reiner Leven was exemplarisch voor de synergie tussen beeldend kunstenaars, schrijvers, wetenschappers en andere intellectuelen tijdens de belle époque. P.G. van Hecke, Raymond Limbosch, George Sarton, Paul van Oye, Paul Kenis, allen zochten ze ondermeer via de activiteiten van Reiner Leven naar een manier om hun maatschappelijke engagement te etaleren en een praktisch gevolg te geven aan hun maatschappijkritiek. Vrij snel al nam Ceunis afstand van Reiner Leven en 'De Flinken', een groepje feministes dat zich bij dat genootschap had aangesloten. Hij bracht hiermee zijn verloofde Alice Vandamme in een lastig parket, want zij was lid van beide clubs. Jonge vrouwen hoorden zich naar Ceunis' gevoel niet bezig te houden met de lectuur van Maeterlinck of met vegetarisme. Hij kreeg de naam antifeminist te zijn, een reputatie die hij zelf voedde met zijn publieke misogynie uitspraken. Het leverde hem de hoon op van half Gent.

Ceunis flirtte net zoals veel andere intellectuelen (in spe) in die tijd met het anarchisme. Laverend tussen Max Stirner, Nietzsche maar ook Maeterlinck en Van de Woestijne, ontwikkelde hij een individualistische maatschappijvisie die zijn weerslag vond in zijn kunstopvatting. In zijn in 1910 gepubliceerde essay *Het individualisme* vatte hij dit samen: 'En als ik zeg: *bemin uzelf*, dan zouden de mensen, in plaats van vijandig en nijdig te verkondigen, "zie dat is het slechtste egoïsme, dat is het rotte der maatschappij" in deze woorden trachten te begrijpen: Trachten wij ons eigen niet zoo innig lief te hebben, dat wij verafschuwen al onze zwakheden en gebreken, al onze slechtheid en insinceriteit [...] en alzo 't goede en 't ware te prodigueren rond ons, onbewustlijk door het gehalte, gelijk aan de zon warmte en licht, door haar ZON = ZIJN.'

Aan Johan Daisne vertelde Ceunis vele jaren later dat dit het enige boekje was waarop hij nog steeds met tevredenheid terugblikte.

Johan Daisne (1930)

Omslag van het tijdschrift Iris (1908)

Het essay toont overigens aan dat Ceunis wel degelijk getalenteerd was. Het leest niet alleen als een verhelderend tijdsdocument, het geeft blijk van een uitstekend synthesevermogen.

In tegenstelling tot veel van zijn generatiegenoten die zich het aura aanmaten van geëngageerd intellectueel, gaf Ceunis op geen enkel moment blijk van een wil zich maatschappelijk te engageren. Ook de Vlaamse ontvoogding was niet aan hem besteed. De individualist Ceunis werd steeds eenzamer. Voor zover bekend, was hij slechts actief in de Vereniging voor Letterkundigen waarvan in die periode veel schrijvers lid waren in de hoop hun schrijverschap te legitimeren. Na de teloorgang van *Iris* publiceerde hij twee toneelstukken: *De gevangene prinses* (1909) en *Gothiëk sprookje* (1910). Antwerpenaar André de Ridder was zo ongeveer de enige die nog in hem geloofde en schreef ook het voorwoord van *De gevangene prinses*. De reacties op beide toneelstukken waren lauw; ze werden

Vanna Ceunis

nooit opgevoerd. Niet onterecht werd hem een weinig origineel navolgen van Maurice Maeterlinck verweten. Hoe groot de bewondering van Ceunis voor zijn stadsgenoot was blijkt ook uit de naam die hij aan zijn dochter gaf: Vanna, naar Maeterlincks in 1902 geschreven toneelstuk *Monna Vanna*. Toen André de Ridder het initiatief nam om het tijdschrift *De Boomgaard* op te richten, stond Ceunis op de eerste rij om op te treden als 'Gentse' vertegenwoordiger. Zijn vroegere vrienden Van Hecke en Kenis waren tegen, waarop ook De Ridder Gerard Ceunis liet vallen.

Flemish room, olieverf op doek, door Gerard Ceunis

Ceunis besloot dan maar een van zijn andere talenten verder te ontwikkelen. Hij schreef zich in aan de Gentse Kunstacademie, waar hij in 1912 afstudeerde. Een jaar later exposeerde hij een eerste keer op het Gentse Salon. Toen hij in 1914 naar Engeland verhuisde was zijn sociale netwerk beperkt. De talrijke etsen die zich op de zolderkamer van het landhuis van zijn kleindochter bevinden, zijn getuigen van een blijvende vriendschap met beeldend kunstenaar Jules de Bruycker. Daarnaast onderhield hij contact met de ouders van Johan Daisne, 'Flinke' Augusta de Taeye en Michel Thiery.

Om zijn Engels en zijn gezondheid te verbeteren verbleef Johan Daisne op zijn achttiende een zomer bij Ceunis in Hitchin, Hertford-

shire. Hij werd er hopeloos verliefd op Vanna. Ze werd een van de *Zes domino's voor vrouwen*, een verhalenbundel uit 1944. In het stukje dat Daisne als necrologie voor Ceuster in *Vooruit* schreef, blikst hij terug op zijn verblijf in Engeland: 'In mijn jeugd heb ik daar [het kerkhof van Hitchin] dromend tussen de graven gelopen. Soms klom ik in de kerktoeren om eindeloos naar de zomerweelde van de "commons" te staren. Een jong en zeer blond meisje hield me gezelschap. Ze heette Vanna'.

Toen hij eenmaal fortuin had gemaakt, liet Ceunis het beheer van zijn winkels over aan zijn vrouw Alice en spendeerde hij zijn da-

gen aan schilderen en filosoferen. Na de Eerste Wereldoorlog evolueerde hij van een impressionisme in de luministische stijl van Emile Claus en Albert Baertsoen in de richting van de meer expressieve stijl van Van Gogh. In Engeland werd zijn werk wel op prijs gesteld. Ceunis werd in de toonaangevende kunsttijdschriften en national newspapers positief besproken. Een groots opgezette retrospectieve in de befaamde Arlington Galleries te Londen werd in 1930 geopend door de Belgische ambassadeur. De tentoonstelling ging ook in België niet onopgemerkt voorbij, maar de erkenning was van korte duur. In 1933 werden de schilderijen van Ceunis ondanks de voorspraak van Jules de Bruycker zelfs geweigerd op het Gentse Salon.

Voor hij overleed wilde Ceunis koste wat kost een schilderij schenken aan een museum om ook in Vlaanderen 'een beetje aanwezig te zijn'. Hijzelf bleek hiertoe niet in staat. 'De Flemish room moet een ereplaats krijgen', schreef Daisne in 1962 in een van zijn vele brieven aan Ceunis, waarna hij nog maar eens verwees naar die 'onvergetelijke tijd in Hitchin' en zijn liefde voor dochter Vanna. Het schilderij was voor hem ook een herinnering aan die tijd. Het AMVC-Letterenhuis aanvaardde na aandringen van Daisne de gift. Het maakt nog steeds deel uit van de collectie.

Toen Gerard Ceunis en Alice Vandamme in 1914 naar Engeland vluchtten, verscheepten ze ook hun dagboeken en briefwisseling. Op die manier is een stukje Vlaams erfgoed terechtgekomen op de zolder van een Engels landhuis dat momenteel bewoond wordt door de dochter van Vanna. Tussen de etsen van Jules de Bruycker en tientallen schilderijen van Ceunis bevinden zich enkele dozen met documenten die niet zozeer vanuit literair-historisch maar wel vanuit cultuurhistorisch perspectief een plaats verdienen in het Letterenhuis. Dan zou de droom van Ceunis toch nog uitkomen: herinnerd worden in zijn geboorteland.

Christophe Verbruggen is verbonden aan de onderzoekseenheid Sociale Geschiedenis vanaf 1750, vakgroep Nieuwste Geschiedenis (UGent). Hij promoveerde op het proefschrift *Een sociale geschiedenis van het schrijverschap tijdens de Belgische belle époque* (2006).